

Терминолошка разматрања: интегративна, а не алтернативна медицина

Јован В. Мићић¹, Софија Ј. Мићић²

¹Европски центар за мир и развој, Београд, Србија;

²Медицински факултет, Универзитет у Београду, Београд, Србија

КРАТАК САДРЖАЈ

У раду су објашњени најчешће коришћени термини за неалопатску медицину, а то су: алтернативна, неортодоксна (непризната), традиционална, гранична, комплементарна, кроскултурална, душевно-телесна, природна, холистичка, интегративна. О свим овим називима је детаљно продискутовано и закључено да је са стручног и медицинског становишта најадекватнији назив „интегративна медицина”, јер испуњава све услове савременог развоја медицине.

Кључне речи: интегративна; алтернативна; алопатска; медицина

УВОД

Који свеобухватни назив би медицински писци, уредници и лекари требало да фаворизују, употребљавају и „рекламирају” а да се односи на целину приступа добробању и исцељењу, које обухватају и алопатска (ортодоксна – призната, или класична – западна, или главна, како је неки зову), и реактивна, и интервенционистичка медицинска дисциплина, као и она друга група разноврсних, међународно и локално признатих, дијагностичких и терапијских приступа (који често нису много мање реактивни по природи) коју јавност тежи да сматра (зато што је то начин на који јој се представљају) „алтернативом”, јер се не сврстава у тзв. проверену медицину? Брз преглед књига и часописа значајних за ову тему открио је много различитих, често непрецизних, рогобатних, изнијансираних, чак и нескладних термина који се користе да се означи ова друга група. Целокупан утисак је произвољност у именовању читавог низа неалопатских начина, као да су бројност и разноврсност назива резултат брзих одговора, да би се изашло на крај с њиховим присуством и све већим бројем (неумољива и претећа појава за неке угледне чланове друштва) у модерном западном друштву. Они који имају времена и склоности да то учине могу да изврше анализу садржаја, како би проценили текућу употребу различитих термина, или се могу усредсредити на историјска истраживања, да би потврдили када се одређени назив први пут јавио, у којем контексту и с којим значењем. Међутим, ни актуелност назива, нити његов историјат не дају му легитимност.

У овом чланку се анализирају многи различити називи који се често користе за неалопатску медицину и један другог замењују. Скоро свима недостају потребна прецизност и неутралност, како би им се омогућила актуелност у стручном или јавном говору, односно писању. Најприкладнији назив је „интегративна медицина” [1]. Након што се изнесу разлози за одбацивање других термина који се намећу за неалопатску медицину, увидеће

се да је наведени предлог најобухватнији, најпрецизнији и неутралан израз за употребу у уобичајеном говору и писању.

На практичном и основном нивоу не би требало да буде важно како се зове читав низ начина лечења. Назив је симбол и средство за означено. Просечној особи није важно да ли се терапијски приступ зове алопатски или конвенционалан, холистички или комплементаран; њега само занима да буде излечен и да се добро осећа. Лекар практичар, с друге стране, треба да буде уверен његовом ефикасношћу пре него називом или хијерархијском припадношћу. Ипак, знамо да речи нису само средства; оне садрже призвук и значења, понекад само подсвесна. Неки чак тврде да име које се да детету има дејства (звучна, можда чак и скривена) на развој његове личности. Када би родитељи, рецимо, ћерку назвали Стаљинка или сина Јуда (да употребимо пренаглашене примере), ово именовање не само да би одразило личност родитеља, већ би такође одредило какве ће утицаје и искуства међу вршњацима и у друштву то дете имати током одрастања и даљег живота.

У прегледу литературе наишли смо на разне термине који одређују „медицину”. Најчешћи термини који се користе за неалопатску медицину су: алтернативна, неортодоксна (непризната), неконвенционална, традиционална, гранична, комплементарна, кроскултурална, душевно-телесна, природна. Такође се често употребљавају „холистичка медицина” и „интегративна медицина”. Можда ће одбацивање већине супротстављених назива изазвати расправу, али се надамо да ће предложени нови изрази за интегративну медицину бити свеобухватни и прецизно дефинисани. Наш циљ није да опишемо или бранимо било какву медицинску филозофију или методу; наша жеља је била да навестимо да су неки изрази прикладнији од других и да би их требало означити као групу. Већини горенаведених супротстављених назива заједничко је то што, у најбољем случају, садрже двојство. Неки од њих су још гори и појачавају супротност.

ГРАНИЧНА МЕДИЦИНА

Иако се тренутно не користи често, ова кованица се налази у стручној, квазистручној и лаичкој литератури. То је показатељ уображености и лицемерја који могу да уђу у друштвене и политичке расправе о различитим вештинама исцељења.

НЕОРТОДОКСНА (НЕКОНВЕНЦИОНАЛНА) МЕДИЦИНА

У првој од ове две кованице, презиру и одбацавању који се подразумевају у изразу „гранична” медицина дат је ауторитаран аспект. Друга кованица такође даје оцену, а зависи од тога ко и како дефинише „конвенционалну” варијанту. Претпоставка је да ниједан од ових израза није настао у таборима верника и пароксијана неалопатске медицине.

ТРАДИЦИОНАЛНА МЕДИЦИНА

Употребљен у овом контексту, придев „традиционална” се углавном односи на древне и давно установљене медицинске обичаје који вуку корене у различитим културама. Иако је и ово релативан термин, он има малу негативну конотацију или препотентност. Ипак, имплицирана референцијална прецизност овог израза је један од разлога који га не квалификује за избор свеобухватног алтернативног назива за интегративну медицину или искључиво за домен неалопатске медицине. Неке методе у оквиру интегративне медицине, као што је биолошка повратна спрега, или неке од различитих електротерапија нису уопште толико „традиционалне”. Основа за мањи приговор је да реч „традиционална” подразумева нестручност у оквиру одређеног контекста. С обзиром на то да је проблем који овде треба решити проналажење исправне речи за тај контекст, произлази да се тај придев не може употребити за именовање самог контекста. Најзад, институције стварају сопствене традиције (после колико генерација?). У моћним установљеним академским круговима израз „традиционална” обухвата филозофије и методе таквих институција. У ствари, неки Западњаци који пишу у оквиру овог поља (на пример, Стедманов медицински речник, XXVIII издање, 2006, стр. 1169) употребљавају израз „традиционална” не да би означили древне и етничке (изрази који су у овом контексту „нетрадиционални”), већ медицинске методе које чувају западне, научноакадемске институције, те бркају употребу овог придева у поменутом контексту.

КРОСКУЛТУРАЛНА МЕДИЦИНА

Наишли смо на пробни покушај да се овај термин стави у употребу као свеобухватна ознака за неалопатску медицину. Он би могао бити прикладан назив за историјске, антрополошке или социолошке приступе

проучавању медицинске праксе у сврху установљавања корена и географског или временског преношења; он није погодан за означавање уобичајене или развојне праксе. Познавање културалних веза начина лечења не мења његову примену (јер не би ни требало да политичка исправност и ентузијазам за спајање буду главни покровитељи медицинске праксе).

ПРИРОДНА (НАТУРОПАТСКА) МЕДИЦИНА

Оба ова назива се необавезно користе као номинално окриље за неалопатске приступе, али сваки од њих је ограничавајући: натуропатија је подниз, један од неколико неалопатских приступа и један који би, према дефиницији, искључио хомеопатију на пример. Штавише, треба упитати зашто би се акупунктура сматрала „природном”, а примена скалпела бр. 11 за чир не би. Такође, „природа” може имати лажну и погрешну привлачност за лаике.

ДУШЕВНО-ТЕЛЕСНА МЕДИЦИНА

Ово је исправан (и добродошао) назив јер се односи на одређени концепт људског организма и приступ дијагнози и лечењу његове неравнотеже. Међутим, пречесто се користи као свеобухватан израз за шта год да је изван домена признате (сиц) алопатске медицине. Исувише често се пише као „душевно-телесна медицина”. Повремено, али с растућом помодношћу, инсинуира се номенклатурна трилогија у говору и писању у виду „душевно-телесно-спиритуална медицина” [2]. Коришћење душевно-телесне медицине у значењу целокупне неалопатске медицине не разликује се много од коришћења израза „неуроендокринологија” за целокупну психосоматску медицину. И остављајући по страни хијерархијске разлике да би прецизно одразио међузависан однос који тежи да имплицира, овај термин увек треба писати са цртицом (душевно-телесна медицина), а не са косом цртом – јер сви би се сложили да то није ствар „и/или”, већ део тимског рада, међуповезаности и реципроцитета.

КОМПЛЕМЕНТАРНА (ПОМОЋНА) МЕДИЦИНА

„Комплементарна медицина” је прилично ослобођена призвука примата и супериорности које би могли да тврдимо, а које изгледа да има „пратећа медицина”. Ипак, чак и када би се направио да подразумева лагану коегзистенцију са својим ривалом и можда чак заједничку једнакост, комплементарна медицина заиста потхрањује концептуалну поделу „алопатска/призната/конвенционална” с једне стране, док са друге означава различито назване приступе који се заједно сматрају комплементарним за овај први. Ипак, они који су направили кованицу „комплементарна медицина” и озваничили је (као у изразу „комплементарна и алтернативна медицина”) [3] треба да добију признање

што су имплицитно признали да алопатска медицина има своја ограничења.

АЛТЕРНАТИВНА МЕДИЦИНА

Термин „алтернативан”, према писању Клајна и Шипке [4], значи наизменичан, који представља другу могућност, који постоји поред онога што је службено признато. Алтернативна медицина је лечење природним средствима, биљем, акупунктуром, традиционалним народним лековима и сл., а алтернативац је онај који се бави алтернативном медицином, видар. Изгледа да је ово термин који је данас најчешћи и у стручној и лаичкој употреби (у насловима књига, часописа, чланака) и, као што је горе наведено, прилично легитимизован у комбинацији с „комплементарна” у именовану институције. Овај придев је вероватно популаран и зато што се лакше изговара од речи „интегративна” или зато што је у хијерархији речи прозаичнији (и стога мање изазован ментално и од придева „интегративна” и од придева „комплементарна”). А можда и зато што демократија захтева да постоји избор или можда његову стручну употребу, суптилно померање (имплицирано) коначне одлуке онога који бира, а то је све више опуномоћени пацијент (што испуњава потребу пацијента да утиче на своје лечење, у ово време права болесника, парничења и неповерења у лекарску професију, жеља лекара практичара да смање изложеност и сопствену одговорност).

Наша главна примедба на овај израз, за разлику од холистичке или интегративне медицине, јесте та да се често користи да означи не свеукупност медицинских теорија, знања и праксе, већ само оне који су груписани под неалопатску ознаку: ако алопатско лечење не делује, нека се болесник врати на алтернативно (од стране онога који пружа услуге); или, уколико не верујем лекару или не желим да узмем преписане лекове (страна пацијента), дај да пробам алтернативну медицину. Дакле, овај термин наставља да одржава подвојеност између две територије, која је, у најмању руку, нејасна. Ипак, када би се израз „алтернативна” користио као именица пре него придев, „алтернативна медицина” би незгодно могла да послужи као кованица која се односи на дисциплину која омогућава бирање из свега што сви даваоци услуга знају да пруже, без обзира на њихове фабричке ознаке. Што је још боље, овај израз би се могао слично применити, али у множини, као „алтернативне медицине”. Друга питања која концепт алтернативне медицине поставља су: да ли је одређено лечење алтернативно или комплементарно док није вредновано научним методама? Ичим је вредновано, да ли престаје да буде алтернативно и постаје признато? У сличном смислу, у било којој од кованица о којима се овде расправља, али посебно у овој, треба ли „медицина” да се односи на једну једину одређену терапију или интервенцију? На медицински приступ или поглед – хомеопатију, на пример? На бројне дисциплине? На све што има везе са добростањем и лечењем? Овај низ питања могао би се сматра-

ти педантним, али их постављамо да бисмо илустровали непрецизност терминологије.

У медицинској пракси придев „алтернативна” поставља друге концептуалне проблеме. Постоје ли било које праве замене за хируршку интервенцију за стање као што је тензиони пнеумоторакс? Да ли би или не требало да сваки лекар или пацијент здравог разума одложи лечење да установи да ли их има? С друге стране, уколико се хронични бол може ублажити хиропрактичним или релаксационим техникама, на пример, да ли је фармакотерапија заиста алтернатива за његово лечење?

ХОЛИСТИЧКА МЕДИЦИНА

Њени звучни квалитети, њене алузије и призивања јединства функција (али и тимског рада међу различитим медицинским дисциплинама), те сама идеја холизма, можда чине овај израз идеалним кандидатом за усвајање. Ипак, он није тако популаран као „алтернативна медицина”. Разлог овоме може бити извесна историјска мана коју има. Наиме, у извесним друштвима он призива призоре „деце цвећа”, „новог доба”, „отпадника”, „хипика” и контракултуре, између других асоцијација које су слично одбојне (или су то барем у озбиљном и посвећеном стручном контексту вештина лечења). Ово мало пренаглашене сликовитости, међутим, може се одбацити посебно због тога што су неки друштвени трендови које су њихови припадници, покретачи или присталице различитих начина лечења или они који моле и пуни су наде заиста помогли да холистичко здравље буде прихваћено скоро изумрли, а други су асимиловани и изгубили претећу реакционарну виталност коју су поседовали. Холистичка медицина треба да остане поуздана алтернатива за други тренутно врло прикладан термин.

ИНТЕГРАТИВНА МЕДИЦИНА

Овај термин би обухватио неалопатска лечења и алопатију, да означи интеграционистичку медицину, која спаја најбоље из различитих медицинских модалитета. Добростање и лечење не треба да зависе од специфичних и искључивих погледа. У медицинској пракси није више случај да, ако не идеш укорак с нама, онда остајеш по страни. Номенклатура треба да одрази више од такмичарске коегзистенције дисциплина, треба да одслика спајање, слагање засновано на искреном признавању чињеница, те отвореност која се јавља и постепено одумирање расправа.

Постоји довољно експерименталних доказа (у контролисаним студијама, које су показатељи вредности научног знања), искуства и субјективних извештаја болесника о користи да се омогући да се поуздано тврди да многи начини лечења који су некада одбачени са скептицизмом, а често и с увредама и поругама, заиста делују. Такви су, рецимо, акупунктура, релаксационе технике, неки биљни препарати (фитотерапи-

ја). Ако релаксационе и сликовите вежбе пре операције смањују бол после ње, не треба их сматрати граничним модалитетима. Они не само да делују, него понекад имају ефекта тамо где операција или лекови можда уопште не делују, или делују али су праћени нежељеним дејствима и компликацијама.

Постоје извештаји који кажу да у неким друштвима тзв. алтернативни медицински приступи привлаче више публике од алопатске медицине, да је зависност јавности од холистичких модалитета у успону, као и да осигуравајућа друштва чак покривају трошкове примене неких од њих. Најбоља медицинска пракса је она која интегрише различите теорије и доказане приступе док остаје отворена за нова знања о ефикасности приступа и начина лечења, који ће, без сумње, наставити да се примењују. Таква отвореност и осећај узајамности учиниће да изостану из употребе бројне (рогобатне) или фрагментирајуће терминологије.

У Дорландовом медицинском речнику [5] придев „холистички” везује се за главне одреднице „здравље” и „медицина”. Комплементарна и алтернативна медицина су наведене и дефинисане заједно под главном одредницом „медицина”. Алтернативна постоји као скуп одвојен од конвенционалне западне медицине, или комплементарне (употребљена као додатак конвенционалној западној пракси) или као замена за њу. Такође је напоменуто да постоји национални центар за комплементарну и алтернативну медицину Националних института за здравље.

Постоји конфузија између термина „пратећа медицина” и „алтернативна медицина”. Интегративна медицина је, по нашем мишљењу, бољи израз од алтернативне медицине и других назива, јер се односи на став и процес, а не на подручје које је на другој страни нејасне поделе.

ЗАКЉУЧАК

Савезни завод за здравствену заштиту и Министарство за здравље, рад и социјалну политику Савезне Републике Југославије формирали су Савезну комисију за традиционалну медицину (1987), чији је циљ био да пра-

ти, уређује и разматра питања везана за реализацију Програма традиционалне медицине код нас. Прихваћен је назив „традиционална медицина”, што је усвојила и Светска здравствена организација, и уврстила је у примарну здравствену заштиту [6]. Овај термин је после распада Југославије задржан у употреби у Србији.

У оквиру едукације и обуке из области традиционалне медицине и акупунктуре у нашој земљи 1988. године је основана међународна школа при Европском центру за мир и развој Универзитета за мир Уједињених нација (*ECPD*), која врши обуку лекара и стоматолога према програму и методологији међународно признатих школа у свету. У *ECPD* се обавља и академска специјализација, као и магистарске и докторске студије (извршни директор је Негослав Остојић, а директор школе академик Антоније Шкокљев). Циљ је био интеграција савремене и традиционалне медицине. Одшколован је велики број наших и страних лекара, који су уз савремену медицину стекли знања и из традиционалне медицине. Наставници у овој школи су страни и домаћи истакнути професори и стручњаци (из Кине, Јапана, Русије и других земаља). Ова међународна школа за традиционалну медицину и данас успешно ради.

Како су методе за лечење и друга сазнања из традиционалне медицине продрла у развијене земље Запада, а посебно у Сједињене Америчке Државе, појавили су се бројни називи. Доминира, међутим, назив „алтернативна медицина”, који је с медицинског аспекта најнеприкладнији. Став међународне школе (*ECPD*) од почетка је био интеграција ове две медицине, а термин „интегративна медицина” је са стручног и медицинског становишта проглашен најприкладнијим, те га препоручујемо уместо назива „традиционална медицина”. То је, између осталог, и став многих страних аутора. Код нас се неоправдано шири назив „алтернативна медицина”, који значи „немедицина” и отвара могућност да се овом медицином баве нелекари, разни лекари, видари и надрилекари. Према нашим законима, медицином се могу бавити само лекари, па самим тим и интегративном медицином. Тако ће се сузбити надрилекарство, које има лоше последице по здравље болесника.

ЛИТЕРАТУРА

- Aslanin J. Relations on terminology: Not "alternative" but integrative medicine. European Medical Writers Association, 9th Autumn Meeting, Basel, 2007. The Write Stuff (EMWA). 2007; 16(3):101-3.
- Cassileth BR. The alternative medicine Handbook. New York: WW Norton & Co; 1998.
- Fontanarosa PB, editor. Alternative Medicine; An Objective Assesment. Chicago: AMA; 1998.
- Klajn I, Šipka M. Veliki rečnik stranih reči i izraza. Novi Sad: Prometej; 2006.
- Dorland's Illustrated Medical Dictionary. 30th ed. Philadelphia: WB Saunders Company; 2003.
- Poček B. Integracija klasične i tradicionalne medicine – razlozi potrebe. In: Ka integraciji savremene i tradicionalne medicine. Beograd: ECPD; 1995. p.13-8.

Terminological Considerations: Integrative, Not Alternative Medicine

Jovan V. Mičić¹, Sofija Mičić²

¹European Center for Peace and Development, Belgrade, Serbia;

²School of Medicine, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

SUMMARY

The paper presents most frequently used terms for non-allopathic medicine, and they include the following: alternative, unorthodox/unconventional, traditional, fringe, complementary, cross-cultural, mind/body, natural, holistic and integrative. All these terms have been discussed in detail and it has

been concluded that, from professional and medical perspective, the most adequate term is "integrative medicine", since it fulfils all the prerequisites of modern medical progress and development.

Keywords: integrative; alternative; allopathic; medicine